

ראיות

תביעה על פי שיק, שהתקבלה בביהמ"ש המחוזי, הוחזרה אליו עם הוראות מיוחדות מביהמ"ש העליון, להתרת הבאת ראיות נוספות.

רקע עובדתי

מעשה בשיק שנמשך על חשבונה של חברה, לפקודת יצחק דובדבני, בחתימת חותמת החברה וחתימת שמואלי המושך, וכן שלוש חתימות היסב שהופיעו על גב השיק. הגב' שושנה קצב, המחזיקה בשיק, הגישה תביעה על פי שיק זה, ארבעה ימים לפני תום תקופת ההתיישנות. לגירסתה, סמוך למועד משיכתו הנקוב של השיק (לפני קרוב לשבע שנים), הילוותה סכום כסף לדובדבני, בתיווכו של אדם בשם דואק. דובדבני מסר לה את השיק לאחר שחתם על גבו חתימת היסב. דואק נכח במעמד המסירה, ושמר את השיק אצלו, עד למועד הפרעון, שבו דרשה לפרוע את השיק מהבנק. הבנק לא נענה, בנימוק שלצורך חיובה של החברה, נדרשת חתימה נוספת של מר שמש. אז התברר לה לטענתה, כי שמש ושמואלי היו מנהלי החברה אך דרכיהם נפרדו לפני מועד פרעונו של השיק, והם חלוקים ביניהם בדבר נסיבות הוצאת השיק, ותולים זה בזה אשם למעשה תרמית. בינתיים גם דובדבני נעלם ועקבותיו אבדו. לגירסת שמואלי, החתום על השיק, זמן מה לפני פרישתו מעסקי החברה, שעל חשבונה משוך השיק, חתם על שיקים אחדים, בלא שנרשמו בהם פרטים כלשהם. הוא מסר את השיקים לשמש, המנהל השני בחברה, על מנת ששמש ישלים בהם את הפרטים הדרושים, יוסיף עליהם את חתימתו ושיתמש בהם לסילוק חובות תלויים של החברה. השיק נשאו התביעה הינו אחד השיקים האלה. לגירסתו, לא הכיר את דובדבני ולא מסר לו כל שיק, ועד שהומצא לו כתב תביעה של שושנה, לא נדרש מעולם לפרוע שיק זה. לדבריו, השתמש שמש לרעה בשיק המופקד בידיו, והוא שהוציאו מרשותו, שלא למטרה לה נועד ובלא להוסיף עליו את חתימתו.

מהימנות הגירסאות

שופט ביהמ"ש המחוזי, העדיף את גירסתה של התובעת שושנה, שנתמכה בעדותו של שמש ושל דואק. ביהמ"ש העליון לעומת זאת, בחן את השגותיו של המערער שמואלי, ומצא נקודות מתמיהות רבות, אשר אליהן לא התייחס השופט: א. התובעת הוגשה סמוך למועד תום תקופת ההתיישנות, ועד אז איש לא פנה לשמואלי בדרישה לפרוע את השיק. ב. שושנה העידה שהגישה את השיק לבנק לפרעון, אך על השיק אין כל סימן המעיד על הצגתו לבנק. לעומתה, הציג שמואלי מסמך המעיד על כך שכבר במועדו הנקוב של השיק, חשבון החברה בבנק היה סגור. ג. התברר שדואק היה שותפו של אחיו של שמש. דואק טען שבטח בשיק החברה כי שמש מהימן עליו, אך מדוע הסכים אפוא לקבלת השיק, שעליו התנוססה רק חתימתו של שמואלי בלבד, שאותו לא הכיר, ובלא חתימתו של שמש, שהובהר לו ולשושנה שהיא נחוצה לפי תקנות החברה לצורך מתן תוקף לשיק? ד. המומחה לגרפולוגיה שמונה על ידי ביהמ"ש, לא יכול היה להגיע למקנה וודאית, אך נטה להאמין ששמו של דובדבני וסכום השיק נכתבו על ידי שושנה. ביהמ"ש העליון, מפי השופט אליהו מצא, הגיע למסקנה כי שופט ביהמ"ש המחוזי לא בחן נקודות אלו, או חשש לקנוניה בין שמש לדואק, וחשש שדובדבני הינו דמות בדויה, כפי שסיפור בהמשך.

אחיזה כשורה

מסקנה נוספת אליה הגיע ביהמ"ש היא, כי שושנה אינה אוחזת כשורה, כפי שסבר ביהמ"ש המחוזי. אחד מתנאי אחיזה כשורה הוא, שהאוחז נטל את המסמך "כשהוא שלם ותקין לפי מראהו" (סעיף 28א) [לפקודה], ותנאי זה אינו מתקיים בשיק נשוא הדיון: על גבי השיק מופיעה חתימת היסב המיוחסת לדובדבני הנפרע, ובנוסף לחתימה זו, מופיעה חתימה נוספת בלתי מזוהה, אשר לשושנה ולדואק לא היה הסבר לפישרה. אי-התאמה בין שם הנפרע לבין חתימתו של המסב הראשון יש בה כדי לפגום בתקינות מראהו של שטר, ולשלול אחיזה כשורה. (י.ז.סומן, דיני שטרות, מהדורה שישיית, עמ' 268, ע"א, 645/81 פ"ד לו[3] 757). מכאן, ששושנה קיבלה את השיק כשמראהו אינו תקין. קיומה של חתימה על גב השיק, בעוד השיק עודנו באחזתו של הנפרע, אומר ביהמ"ש העליון, צריך היה לעורר חשש שקניינו של דובדבני בשיק אינו נקי מפגם. אולם, אין בשלילת אחיזתה כשורה של שושנה, כדי לגרוע מזכויותיה כאוחזת (שאינן נשללות, אם הוכיחה רכישת קניין בשיק בתום לב ובתמורה). ביהמ"ש המחוזי לא נתן את דעתו לקיומה של החתימה הנוספת, וסביר כי הערכתו באשר למהימנות העדים והגירסה עליה הושתתה התביעה, היתה משתנית לו נתן דעתו עליה.

הבאת ראיות נוספות

לאור הנסיבות והתמיהות שהועלו, קבע ביהמ"ש העליון, כי יש לבחון מחדש את קביעת הממצאים העובדתיים שנקבעו בפסק הדין הראשון בביהמ"ש המחוזי. בהתחשב באופי הראיות, שתצרכנה גביית עדויות, קביעת ממצאים עובדתיים על פיהן ובחינה מחודשת של מימצאים שנקבעו בפסק הדין הראשון, יש להחזיר את ההליך לבית המשפט המחוזי, לבירור נוסף ולמתן פסק דין חדש. אמנם תקנה 457[א] לתקנות סדר הדין האזרחי, כפשוטה מאפשרת הבאת ראיות נוספות בפני ביהמ"ש שלערעור, אך אין בכך כדי למנוע מביהמ"ש שלערעור, להחזיר את ההליך לביהמ"ש שלדיון, כדי לאפשר הבאת הראייה הנוספת בפניו. שני הטעמים המתירים הבאת ראיות נוספות, לפי תקנה 457[א] מתקיימים במקרה זה: הראיות נחוצות כדי לאפשר לביהמ"ש מתן פסק דין, ומכל סיבה חשובה אחרת. "סיבה חשובה אחרת" היא, אפשרותו של שמואלי כי בידו לבסס בראיות, את הטענה כי דואק ושמש הוליכו בכחש את ביהמ"ש המחוזי. שכן, לאחר מתן פסק הדין נגדו, בירר שמואלי את ההאשמה באמצעות חוקר פרטי שביסס את הערכתו כי דובדבני שצויין בשיק כנפרע - לא היה ולא נברא.

ביהמ"ש העליון החזיר אפוא את ההליך לביהמ"ש המחוזי, עם הוראות להתיר לשמואלי להביא ראיות להוכחת טענתו, כי דובדבני לא היה אלא דמות בדויה.

{למערער: עו"ד ר. ברקמן; למשיבה מס' 1: עו"ד י. רוזן} {ע"א, 82/88 בש"א 211/88 שמוחה שמואלי נ' שושנה קצב ואח', טרם פורסם, 11 עמ'}